

En egenartet opptreden av

Tekst og tegninger: Magne Høyberget.

Ogygiocarisskiferen (Elnesformsjonen) i Mjøsområdet og Hadeland inneholder en rik og variert fauna med trilobitter og blekkspruter som de mest fremtredende gruppene. Mange blekksprutarter er beskrevet fra lagene, og en av disse finnes ofte forsteinet på tvers av lagene.

Ogygiocarisskiferen består av grå skifer med tynne kalksteinslag og diskosformede kalkboller. Fossilene som finnes i disse bollene er ofte godt bevart og framtrer med svartglinsende overflate. Skallene fra de forskjellige dyrene ligger horisontalt med lagretningen. Dette ses tydelig med de større skalldelene fra trilobitter og skallene fra de mange blekksprutene.

Spiralsnodde, delvis spiralsnodde, krumme og rette blekksprutskall finnes pent dandert horisontalt med lagretningen.

Men det finnes noen merkelige unntak: Store, rette skall finnes stående tvers igjennom kalkbollene. Dette kan tyde på at skallet, etter dyrets død, sank ned i havdypet med spissen først, boret seg ned i mudderet og ble stående (Se figur 1). Nye sedimenter ble avsatt og dekket tilslutt skallet. På denne måten blir skallet stående vertikalt i lagene, hvor det forsteines (Se figur 2).

Fossilene som fantes i den grå skiferen er forvitrete bort, men i de harde kalkbollene finnes de bevart.

Muligheten for funn av store, vertikalt stående blekkspruter avhenger derfor av tykkelsen på bollene (Se figur 3).

Disse bollene overstiger sjelden 25 cm. i tykkelse og følgelig finnes heller ikke lengre blekksprutskall.

Skalldiametre som er funnet, tyder på at de lengste skallene kunne bli drøye meteren.

Av de funn jeg har gjort, ser det ut til at det er en spesiell art som opptrer på denne måten. Dette kan skyldes at skallene fra andre blekksprutarter ikke ble så store og tunge at de fikk stor nok kraft

til å bore seg tilstrekkelig dypt nok ned i sedimentet til å bli stående.

En annen forklaring kan være at denne ene arten hadde en spesiell levemåte i forhold til de andre artene, slik at skallet oppførte seg på en annen måte.

Blekksprutskallene var oppdelt i mange kammere som antagelig var fylt med gass og noe væske. Mellom disse kamrene var det et forbindelsesrør, sifo, fram til dyret som fantes i det største, ytterste kammeret. Dyret kunne regulere væskemengden, og dermed dybderegulere.

Når dyret døde, ville den tykkeste enden med de største kamrene vende oppover og spissen peke nedover.

Når så gassen lekket ut, sank skallet med den spisse enden først.

For å få stor nok fart til å bli stående i mudderet, er det nærliggende å tenke seg at skallene sank mange meter.

I de vertikalt stående skallene er sifo sentralt plassert. Hos andre arter kan sifo være eksentrisk plassert. (Den eldre «orthocerkalksteinen» er svært rik på rette, store skall med eksentrisk sifo. Disse skallene ligger horisontalt med lagretningen),

Levde disse blekksprutene nær overflaten, eller fløt dyret opp etter at det døde?

Foregikk det en forråtnelsesprosess med gassutvikling i selve dyret som førte til at det steg opp til overflaten, for så å synke til bunns når skallet ble for tungt?

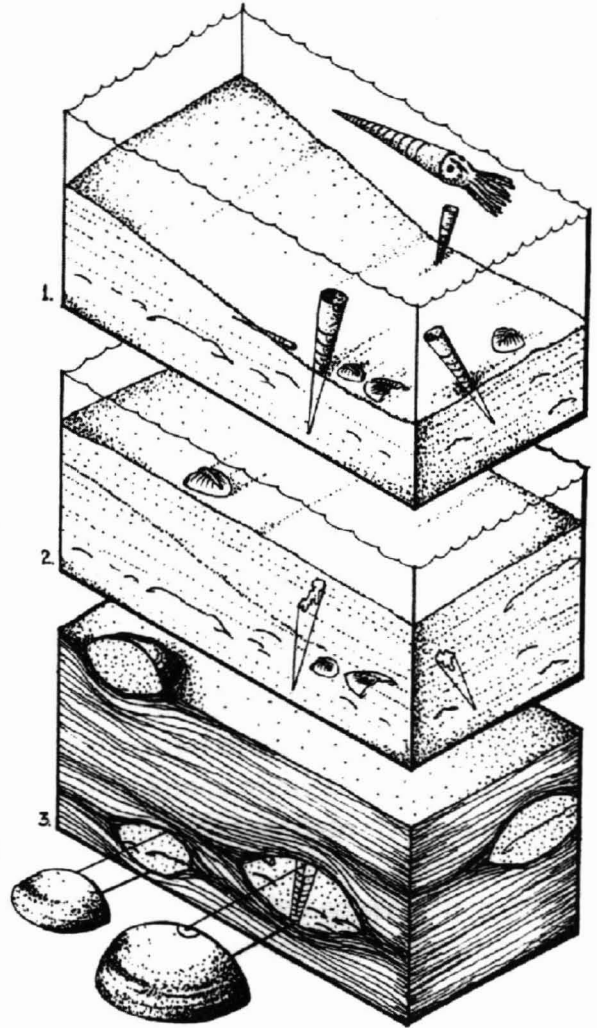
Hvorfor skjedde ikke dette med alle rette skall?

mellomordovisiske blekkspruter

Skallrester som ikke blir begravd raskt, blir brutt ned av organismer. Den delen av skallet som stakk opp av mudderet ble sannsynligvis tæret bort før hele skallet ble dekket av slam. Vertikalt stående skall med tykkeste diameter på rundt 15 cm. tilsier at opptil en meter var stukket ned i bunnen.

Er dette rester etter gigantiske, delvis borttærede blekksprutskall, eller har det skjedd en meget rask sedimentasjon som har dekket til hele skallet?

Det har opp gjennom tidene vært mye diskusjon om hvordan kalkbollene er dannet. Fremdeles finnes flere motstridende teorier. Kanskje kan nærmere undersøkelser av omstendighetene rundt de vertikale blekksprutskallene svekke eller styrke noen av teoriene?

NORSK STEINSENTER

STRANDGATEN, 4950 RISØR. TLF. 37 15 00 96 FAX. 37 15 20 22

SMYKKEFATNINGER EKTE
OG UEKTE
CABOCHONER OG TROMLET
STEIN I MANGE TYPER OG
STØRRELSER
FERDIGE SMYKKER
GAVEARTIKLER
KLEBERSTEINSARTIKLER
ETC, ETC.
ENGROS

VI SENDER
OVER HELE LANDET

STEINSLIPERUTSTYR
GEOLOGIVERKTØY
UV-LAMPER
FOLDESKER
VERKTØY
RÅSTEIN
BØKER
TROMLEMASKINER
ETC, ETC.
DETALJ